

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Imbolo Mbue
HOW BEAUTIFUL WE WERE

Copyright © 2021 by Imbolo Mbue

First published in 2021 by Random House USA

Translation rights arranged by Writer's House LLC, New York

All rights reserved.

Translation Copyright © 2023 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04832-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Imbolo Mbue

B I L I

S M O

T A K O

L E P I

Prevela Zvezdana Šelmić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2023.

Mojoj divnoj, divnoj deci

Narod koji hodi u tami videće videlo veliko, i onima koji sede u zemlji gde je smrtni sen zasvetliće videlo.

– Knjiga proroka Isaije (9:2)*

* Biblijski citati davani su prema prevodu Đure Daničića Starog zaveta i Vuka Karadžića Novog zaveta. (Prim. lekt.)

Trebalo je da znamo da je kraj blizu. Kako smo mogli da ne znamo? Kada je iz neba krenula da lije kiselina i kad su reke pozelenele, trebalo je da znamo da će naša zemlja uskoro postati mrtva. Mada, kako smo mogli znati ako oni nisu želeli da znamo? Kada smo počeli da se teturamo i sapličemo, padajući i lomeći se kao slabašne grančice, rekli su nam da će to brzo proći, da ćemo začas ponovo svi biti dobro. Pozvali su nas da dođemo na sastanak u selu da pričamo o tome. Rekli su nam da moramo da im verujemo.

Trebalo je da im pljunemo u lice, da ih zaspemo najprikladnijim rečima – lažovi, divljaci, beskrupulozni zlikovci. Trebalo je da im prokunemo majke i bake, da dovikujemo psovke na račun njihovih očeva, da zazivamo neizrecive jade da zapadnu njihovoj deci. Mrzeli smo ih i mrzeli smo njihove sastanke, ali išli smo na svaki. Svake osme nedelje odlazili smo na seoski trg da ih slušamo. Umirali smo. Bili smo bespomoćni. Bili smo uplašeni. Ti sastanci su nam bili jedina šansa da se spasemo.

U tim danima trčali smo kući iz škole, žurili smo da obavimo sve poslove kako ne bismo propustili nijednu reč na skupu. Donosili smo vodu sa bunara; jurili smo koze i piliće iz dvorišta u štale od bambusa; čistili smo lišće i grančice popadale po dvorištima. Prali smo gvozdene lonce i gomile tanjira posle večere; izlazili smo iz koliba mnogo minuta pre vremena za koje je zakazan sastanak – želeli smo da stignemo tamo pre nego što oni izađu na trg u svojim divnim odelima i uglancanim cipelama. I naše majke su žurile na trg, i naši očevi. Ostavljali

su posao nedovršen, u šumi iza velike reke; dlanovi i bosa stopala bili su im musavi od zatrovane zemlje. Posao će nas čekati i sutra, govorili su nam očevi, ali retke su prilike kada možemo da čujemo šta imaju da kažu ljudi iz *Pekstona*. Čak i kad im je u telima ostalo malo snage, posle sati i sati dirinčenja pod suncem i blagonaklonim i okrutnim, odlazili su na trg, jer smo svi morali da prisustvujemo sastancima.

Jedina osoba koja nije dolazila na sastanke bio je Konga, naš seoski ludak. Konga, koji nije imao svesti o našim patnjama i živeo je bez strahova zbog onog što se dešava i što će se desiti. Spavao je u školskoj zgradi dok smo mi žurno prolazili, hrkao je i balavio ako se nije bacakao, češao, mumlao sklopljenih očiju. Tako zarobljen, sam u svetu u kome vladaju duhovi a ljudi su nemoćni pod njihovom vlašću, on nije znao ništa o *Pekstonu*.

Na trgu smo sedeli u gotovo potpunoj tišini dok je sunce odlazilo na kraju dana, ne primećujući kako lepota njegovog zalaska povećava našu strepnju. Gledali smo ljude iz *Pekstona* kako stavljaju aktovke na sto koji im je pripremio naš seoski poglavar, vođa Beki. Uvek su bila trojica – zvali smo ih Okrugli (lice mu je bilo okruglo kao lopta koju smo šutirali iz zabave), Bolesni (njemu su odela bila prevelika, pa je izgledao kao da umire od one bolesti koja proždire meso) i Glavni (on je govorio, ostala dvojica su klimali glavom). Mrmljali smo između sebe dok su oni otvarali aktovke i dodavali jedni drugima listove papira, pokrivajući usta dlanom dok su se sašaptavali kako bi uskladili laži. Nismo imali ništa važnije da radimo, pa smo čekali, očajnički željni dobrih vesti. Povremeno smo šapturali, pitajući se šta li oni misle kad god zastanu da nas osmotre: naše dede i očeve na stolicama u prvim redovima, one sa mrtvom ili umirućom decom sasvim napred; naše bake i majke iza njih kako doje bebe da ih umire i ljutito nas gledajući ako bismo načinili neki pogrešan zvuk ispod drveta manga. Naše devojke su neprekidno uzdisale i vrtele glavom. Naši mladići, okupljeni sasvim pozadi, stajali su stegnutih zuba i ključali od besa.

Udisali smo, čekali, izdisali. Pamtili smo one koji su umrli od bolesti za koje nema ni imena ni leka – braću i sestre, rođake i prijatelje koji su umrli od otrova u vodi i otrova u vazduhu i otrovane hrane koja

je nicala iz zemlje koja je izgubila čistotu onog dana kada je *Pekston* počeo da je buši. Nadali smo se da će ti ljudi da nas pogledaju u oči i da osete nešto prema nama. Bili smo deca, njihova deca, i želeli smo da oni to priznaju. Ako i jesu, nije se videlo na njima. Došli su u ime *Pekstona*, da im savest bude čista; nisu došli radi nas.

Beki je istupio i zahvalio svima što su došli.

„Dragi moji ljudi“, rekao je, otkrivajući zube koje niko nije želeo da vidi, „ako ne tražimo ono što želimo, nikad to nećemo dobiti. Ako ne izbacimo ono što nam je u stomaku, zar nećemo dobiti zatvor i umreti?“

Nismo odgovorili; nismo marili za njegove reči. Znali smo da je on jedan od njih. Znali smo već godinama da mu mi, iako je naš poglavar, potekao od istih predaka kao mi, više ništa ne značimo. *Pekston* je kupio njegovu saradnju, a Beki je *Pekstonu* prodao našu budućnost. Videli smo sopstvenim očima, čuli smo sopstvenim ušima, kako *Pekston* goji njegove žene i daje njegovim sinovima poslove u prestonici i donosi mu koverte sa novcem. Naši očevi i dede su se suočili sa njim, kad više nismo mogli da zanemarujemo dokaze, ali on ih je molio da mu veruju, rekao im je da ima plan: sve što radi – čini da bi nam pomogao da povratimo svoju zemlju. Prolio je dve činije suza i kleo se duhom da mrzi *Pekston* isto koliko i mi, zar to nije očito? Naši mlađići su se zaverili da ga ubiju, ali naši starci su saznali za to i molili su ih da ga poštede. Već imamo previše mrtvih, rekli su starci; iskoristili smo previše zemlje na groblju.

Beki je nastavio da nas gleda, i dalje pokazujući užasne desni. Poželeli smo da ne moramo da ih gledamo, ali nije bilo načina da se to izbegne. To je bilo prvo što bismo videli kad ga pogledamo u lice: desni crne kao najcrnji sat noći, prošarane različitim nijansama ružičastog; nakrivljeni smeđi zubi i veliki razmak između njih.

„Dragi moji ljudi“, nastavio je, „čak i ovca zna da kaže gospodaru šta želi. Zato smo se okupili ovde, da nastavimo ovaj razgovor. Zahvaljujemo ljubaznim predstavnicima *Pekstona* što su došli da razgovaraju

sa nama. Glasnici su dobri, ali zašto da ih koristimo kada možemo da razgovaramo jedni sa drugima sopstvenim ustima? Bilo je mnogo nesporazuma, ali nadam se da će nas ovaj sastanak približiti rešenju naše uzajamne patnje. Nadam se da ćemo posle ove večeri *Pekston* i mi moći da nastavimo putem da postanemo dobri prijatelji. Prijateljstvo je nešto dobro, zar ne?“

Znali smo da ih nikad nećemo nazvati prijateljima, ali neki među nama su klimali glavom.

Pod sve slabijim svetlom dana naše selo je izgledalo gotovo lepo, naša lica gotovo bez strepnje. Naše dede i bake delovali su spokojno, ali znali smo da nisu bezbrižni, videli su mnogo toga, a ipak nisu nikad videli ništa slično ovome.

„Sada ćemo saslušati gospodina poštovanog predstavnika *Pekstona*, koji je došao čak iz Bezama da nam se ponovo obrati“, rekao je vođa Beki i vratio se na svoje mesto.

Glavni je ustao, krenuo prema nama i zaustavio se na sredini trga.

Nekoliko sekundi je gledao u nas, nakrivljene glave, sa toliko revnosno iskrenim osmehom da smo se upitali da li se divi nekoj našoj lepoti za koju nismo ni znali da je imamo. Čekali smo da kaže nešto zbog čega ćemo zapevati i zaplesati. Želeli smo da nam kaže kako je *Pekston* odlučio da ode i odnese bolesti sa sobom.

Nasmešio se još šire, pa uže, spuštao nam se na lica, osmotrio je našu nepomičnost. Kad je izgledao zadovoljan, počeo je da govori. Drago mu je što je ponovo u Kosavi po ovom lepom danu, rekao je. Baš je lepo večer, sa polumesecom u daljini, duva fin povetarac, i da li se to čuju vrapci kako pevaju uglas? Baš je ovo lepo selo. Želi da nam zahvali što smo došli. Divno je što nas sve ponovo vidi. Neverovatno koliko divne dece ima u Kosavi. Moramo mu verovati da su ljudi u upravi žalosni zbog ovog što nam se dešava. Svi naporno rade da reše ovaj problem kako bi svi ponovo bili zdravi i srećni. Govorio je polako, neprekidno se smešeći, kao da se sprema da nam saopšti dobre vesti za kojima smo toliko žudeli.

Jedva da smo treptali dok smo ga gledali, slušajući laži koje smo i ranije čuli. Laži o tome kako ljudi koji upravljaju *Pekstonom* misle na

nas. Laži o tome kako veliki ljudi u vladi njegove ekscelencije brinu za nas. Laži o tome kako su stotine ljudi u prestonici tražile od njega da nam prenese izraze saučešća. „Oni zajedno sa vama oplakuju svaku smrt“, rekao je. „To će se uskoro završiti. Vreme je da vaše patnje prestanu, zar ne?“

Okrugli i Bolesni su klimali glavom.

„*Pekston* i vlada su vaši prijatelji“, govorio je Glavni. „Čak i u najgorim trenucima, setite se da mi u Bezamu mislimo na vas i radimo za vas.“

Naše majke i očevi su hteli da čuju od njega konkretno: kada će tačno naš vazduh, voda i zemlja biti ponovo čisti. „Znate li koliko smo dece sahranili?“, povikao je jedan otac. Zvao se Lusaka – sahranio je dva sina. Bili smo na sahranama oba dečaka i plakali smo nad njihovim telima, crnijim nego što su bili za života i obučenim u bele košulje koje će se uskoro raspasti zajedno sa njima.

Lusakin mlađi umrli sin, Vambi, bio je naš vršnjak i išli smo u isti razred.

Prošle su dve godine otkako je Vambi umro, ali mi smo i dalje mislili na njega – bio je najbolji u aritmetici, i uvek najtiši, osim kad bi kašljao. Svi zajedno bili smo stari stolicima, a ipak nikada nismo čuli da neko kašlje tako kao on. Kada bi ga uhvatio kašalj, oči bi mu zasuzile, leđa bi se pograbila, morao je da se drži za nešto kako ne bi pao. Bilo je tužno gledati ga, ali nekako i smešno, onako kako je smešno kad krupan čovek padne na tur. Zar tvoj otac ne zna put do vračeve kolibe, pitali smo ga, smejući se bezbrižno kao sva zdrava deca. Nismo znali da će neki od nas uskoro takođe početi da kašlju. Kako smo mogli zamisliti da će se to desiti i nama? Da će neki od nas dobiti suv kašalj, osip i temperaturu, koji neće prestajati sve dok ne umremo? Molimo te ne približavaj nam se sa tim tvojim groznim kašljem, govorili smo Vambiju. Ali nije se radilo samo o groznom kašlju, to smo kasnije saznali. Prljavi vazduh mu se zaglavio u plućima. Otrov se polako širio kroz telo i pretvarao se u nešto drugo. Pre nego što smo se snašli, Vambi je već bio mrtav.

Jedva smo mogli da mu otpevamo oproštajnu pesmu stojeći oko njegovog kovčega, suze su nam gušile reči. Neke od nas su očevi morali

da odnesu sa groblja kući, toliko smo bili slabi. U roku od pet meseci posle Vambijeve smrti, još dvoje nas biće mrtvo. Oni koji su preživeli plašili su se da nam je smrt blizu; bili smo sigurni da smo mi sledeći, mada smo se ponekad plašili da ćemo biti poslednji – svi naši vršnjaci biće mrtvi i nećemo imati prijatelje svog uzrasta sa kojima ćemo pružati jezik da okusimo kišne kapi, nikoga sa kim bismo se igrali na trgu, sa kim bismo se svađali ko će uzeti najsočniji mango.

Mislili smo na umrle prijatelje kad god bismo dobili temperaturu ili kad bi se neko u blizini zakašljao. Plašili smo se da će neko u našoj kući dobiti tu bolest koja je stigla kao lopov, po mraku, i sad je vrebala pred svakom kolibom, čekajući priliku da uđe. Brinuli smo za čitavu porodicu, mada je bolest više volela dečja tela. Plašili smo se da će prva osoba koja je dobije u našoj kolibi preneti bolest na nekog drugog, a taj drugi će je preneti dalje, i ubrzo će se svi članovi porodice razboleti i umreti, jedan za drugim, ili možda svi odjednom, ali najverovatnije jedan za drugim, od najstarijeg do najmlađeg, a u tom slučaju mi bismo umrli poslednji, pošto smo sahranili sve ostale. Ta strepnja nas je držala budne po noći.

Mrzeli smo što idemo na spavanje obuzeti strahom i budimo se obuzeti strahom, što smo čitavog dana disali obuzeti strahom. Majke i očevi su nam govorili da ne brinemo jer će nas duh voditi i štititi, ali njihove reči nisu pružale utehu – duh je štitio i drugu decu i gle šta im se desilo. A ipak, klimali smo glavom dok su nas roditelji umirivali – očevi kad bismo im poželevi laku noć; majke ujutro ako bismo se probudili uplakani zbog ružnog sna – jer smo znali da nas lažu samo da bi nas umirili, da ne bismo imali košmare, da bismo se probudili naspavani i posle doručka odjurili u školu, bezbrižni i veseli kao što treba da budemo. Setili bismo se roditeljskih laži kad god još neko umre, ponekad u našim kolibama, ponekad u kolibama kraj naših, ponekad deca mlađa od nas, bebe i tek prohodala deca koja su jedva okusila život, uvek deca koju poznajemo. Bili smo mali, ali smo znali da je smrt nepristrasna.

* * *

Molim vas, morate učiniti nešto, doviknula je Glavnom jedna od naših tetaka, sa mlitavom bebom u naručju. To je bilo od otrova – beba je bila suviše čista za prljavštinu u seoskom bunaru, za otrove koji su stigli do vode sa *Pekstonovog* polja. Jedan od naših očeva upitao je da li će nam *Pekston* u međuvremenu slati čistu vodu, barem za najmanju decu. Glavni je odmahnuo glavom; čuo je već ranije to pitanje. Duboko je uzdahnuo dok se spremao da mu odgovori na uobičajen način: *Pekston* se ne bavi snabdevanjem vodom, ali pošto saoseća sa nama, razgovaraće sa ljudima u upravi, oni će preneti naš zahtev zaposlenima u državnoj kancelariji zaduženoj za vodu i čuće šta oni imaju da kažu. Nije li nam Glavni isto tako odgovorio i prošli put, upitao je jedan deda. Koliko dugo treba da poruka stigne iz jedne kancelarije u drugu u Bezamu? Veoma dugo, odgovorio je Glavni.

Neke od naših majki počele su da plaču. Poželeli smo da možemo da im obrišemo suze.

Naši mladići su počeli da viču. Otići ćemo u Bezam spalićemo vam upravu, rekli su. Naudićemo vam isto kao što ste vi naudili nama.

Ljudi iz *Pekstona* su se na to samo nasmešili. Znali su da mladići neće to uraditi – svi smo znali da će njegova ekselencija smaknuti naše mladiće ako se usude da naude *Pekstonu*, a to bi samo dodatno oslabilo naše selo.

Vidali smo već da se to dešava.

Početkom prošle godine gledali smo grupu od šest muškaraca kako kreće za Bezam, sa vodom i sušenom hranom spakovanom u torbe od rafije. Predvodio ih je otac jedne od nas – one po imenu Tula – i obećali su selu da će se vratiti sa garancijama od države i *Pekstona* da će naša zemlja biti vraćena u stanje u kakvom je bila pre dolaska *Pekstona*. Iz dana u dan čekali smo sa našom drugaricom Tulom povratak njenog oca i ostalih muškaraca – naših suseda i rođaka – a trojica su imali bolesnu decu. Kada se ni posle deset dana nisu vratili, počeli smo da se plašimo da su dospeli u zatvor. Ili nešto gore. Druga grupa muškaraca pošla je u Bezam da potraži i vrati kući Šestoricu, ali vratila se praznih ruku. Nekoliko meseci kasnije, ljudi iz *Pekstona* došli su na prvi sastanak sa selom. Kada su naše starešine na tom prvom

sastanku pitale Glavnog šta misli gde su naši nestali muškarci, odgovorio je da ne zna ništa, da *Pekston* nema nikakve veze sa mestom boravka građana naše zemlje osim, naravno, ako su njihovi radnici.

Te večeri u oktobru 1980, još nasmešen, Glavni nas je podsetio da je *Pekston* naš prijatelj i da, iako sada moramo da podnesemo neke žrtve, jednog dana ćemo se setiti toga i bićemo ponosni što je *Pekston* pokazao zanimanje za našu zemlju.

Pitao je imamo li još pitanja.

Nismo imali. Ono malo nade što smo imali na početku tog sastanka nestalo je i odnelo sa sobom i naše poslednje reči. On nam je sa osmehom zahvalio što smo došli. Okrugli i Bolesni su počeli da pakuju akten-tašne. Vozač ih je čekao kraj naše škole u crnom *lend roveru*, spreman da ih vrati u Bezam, kućama i životima punim čistog vazduha i svega potrebnog što mi nikada nećemo imati.

Vođa Beki je ustao, pa nam je i on zahvalio. Poželeo nam je laku noć i podsetio nas da dođemo na sledeći sastanak kroz osam nedelja. Rekao nam je da dotle budemo dobro.

Uglavnom smo svake večeri napuštali seoski trg i kretali kućama.

Nismo skoro ništa govorili jedni drugima dok smo hodali u tami, bili smo potpuno obuzeti nemilosrdnim, olovnim očajanjem. Koračali smo polako, pognute glave, posramljeni što smo se usudili da se ponadamo, postićeni koliko smo mali.

Bilo koje druge noći sastanak bi bio podsetnik da im ne možemo ništa, ali da oni nama mogu sve što požele jer nas poseduju. Njihove reči nisu služile ničemu drugom sem da nam dodatno utuže da ne možemo izmeniti činjenicu da nas je tri decenije ranije, u Bezamu, ne znamo kojeg datuma, na sastanku kome nije prisustvovao niko od nas, naša država poklonila *Pekstonu*. Predala mu je, na listu papira, našu zemlju i našu vodu. Mi nismo imali drugog izbora sem da prihvatimo da sada pripadamo njima. Priznali bismo sebi da smo odavno pobeđeni.

Ali te noći, te noći kada je vazduh bio suviše nepomičan a cvrčci neobično utihnuli, nismo krenuli kući. Zato što smo u tom trenutku,

kad smo bili spremni da ustanemo i poželimo jedni drugima laku noć, čuli komešanje negde u zadnjim redovima. Čuli smo glas koji nam je rekao da ostanemo da sedimo, da sastanak još nije završen, da zapravo tek počinje. Okrenuli smo se i ugledali muškarca, visokog i vitkog, zamršene kose, obučenog samo u pantalone sa rupama na sve strane. To je bio Konga, naš seoski ludak.

Duboko je disao, kao da je trčao od školske zgrade do trga. Bio je oduševljen i živahan, a ne letargičan kao obično, onako kad se gegao po selu smejući se sa nevidljivim prijateljima i preteći pesnicom neprijateljima koje niko drugi nije video. Videli smo kako mu oči blistaju u polumraku i zapazili da je uzbuđen dok je žurno izlazio pred okupljene, gotovo lebdeći od veselja. Zgledali smo se, suviše iznenađeni da bismo upitali: Šta on to radi?

Nikad ranije nismo videli Glavnog tako zbunjenog kao kad se okrenuo vođi Bekiju i upitao šta Konga želi – zašto ludak remeti kraj sastanka? Nikada nismo videli vođu Bekija tako bez reči kao kad se okrenuo da pogleda Kongu.

Pred nama je stajao naš seoski ludak, ali u izdanju u kome ga nikad ranije nismo videli.

Konga se držao kao da ima sav autoritet sveta. Dreknuo je na ljude iz *Pekstona* i naredio im da sednu, zar ga nisu čuli, jesu li im uši toliko pune masti da zvuk ne ulazi unutra? Sastanak nije završen, nego tek počinje.

Glavni, besan zbog Kongine drskosti, i pošto mu je ponestajalo uljudnosti koju je doneo iz Bezama, odgovorio je takođe vičući, pitao je kako se ludak usuđuje da tako razgovara sa njim, predstavnikom *Pekstona*. Konga se nasmejao i odgovorio kako on ima pravo da razgovara sa kime god želi, a na to se Glavni okrenuo vođi Bekiju i upitao zašto vođa Beki stoji tu kao idiot i trpi ovu bezobraznu budalu. Konga se nakašljao – vrlo vlažno, i ispljunuo nešto što smo mi zamislili kao grudvu tamnožute sluzi tačno između vođinih stopala.

Jeknuli smo. Da li Konga zna ko su ti ljudi i šta mu mogu uraditi?

Glavni je prostrelio pogledom Kongu. Pa nas. Pa ponovo Kongu. Dao je znak podređenima da uzmu stvari. Sva trojica su podigli

aktovke i okrenuli se da pođu. Duboko smo uzdahnuli, zadovoljni što je drama dostigla vrhunac, ali naše olakšanje pretvorilo se u još veću smetenost kada je Konga upitao trojku kako misli da se vrati u Bezam. Predstavnici *Pekstona* su se osvrnuli, zbunjeni, možda i uznemireni.

Ono što se potom desilo nismo ni najmanje očekivali. Nikad ne bismo ni zamislili da Konga može zavući ruku u pantalone pred *Pekstonovim* ljudima i pred selom. Naše majke i bake pokrile su oči, plašeći se da će uraditi ono što žene ne smeju da vide, ono što nam je rečeno da nikad ne gledamo ako Konga to uradi pred nama.

Mi smo i dalje gledali i videli smo kako Konga mazi nešto u pantalonama, razdvojenih usana, gladi, gladi, sigurno preterujući. Nežno je izvukao nešto. Podigao je to i upitao *Pekstonove* da nije njihovo. Raširili smo oči, kao i njih trojica – prepoznali su ključ svog auta, zlatan i blistav, u ludakovoj ruci.

Pre nego što smo stigli da se oporavimo od ovoga, Konga je upitao *Pekstonove* ljude gde im je vozač. Ovaj je tokom sastanaka uvek čekao u autu, ali pošto je ključ u Konginoj ruci, gde je sad on? Konga nije rekao. Samo se nasmešio i obavestio trojicu da je taj ključ u njegovoj ruci zaista ključ njihovog automobila i da, kad se vrate pred školu, neće naći vozača kako ih čeka.

Mi smo svi počeli da pričamo uglas. Šta se dešava? Šta on to radi?

Vođa Beki je počeo da muca, da se klanja Glavnom, da objašnjava kako je to samo nekakva igra ludaka Konge, da moli Glavnog da razume kako Konga nema mozga i ne razume da časni predstavnici ne igraju igre; naravno da je vozač dobro, verovatno stoji kraj auta; naravno da će Konga odmah predati ključeve; Glavni neka, molim, prihvati najdublja izvinjenja u ime sela; ništa od ovog nije učinjeno iz nepoštovanja; srećan im put na povratku u Bezam; čitava Kosava im je zahvalna što su još jednom došli da...

Konga naredi vođi Bekiju da učuti i skloni se.

Poželeli smo da podvrismo od oduševljenja. Želeli smo da skačemo i tapšemo, ali nismo to učinili – prisustvovali smo nečem izuzetnom i nismo se usuđivali da to pokvarimo.

Konga je podigao oči ka nebu, kao da razgovara sa zvezdama. Kad je spustio pogled, obavestio je ljude iz *Pekstona* da se neće te večeri vratiti u Bezam. Glavni, Bolesni i Okrugli su se zgledali i nasmejali, kao da im je zabavno što im ludak preti da će ih zarobiti. I nama je bilo pomalo smešno, ali nismo se smejali jer je Konga ponovio iste reči, ali sada polako i odlučno: Gospodo, provešćete noć sa nama u Kosavi.

Ozbiljno je to mislio, bilo nam je jasno po glasu, a sada je i Glavnom bilo jasno jer je prestao da se smeje. Zbunjeno nas je gledao i pitao šta se dešava, o čemu govori ludak, glas mu je u prvi mah bio molećiv, a onda je postao ljutit; odlučan da po svaku cenu dobije odgovor od nas.

Mi nismo rekli ni reč.

Glavni je pogledao Kongu. Iz nozdrva *Pekstonovog* čoveka kuljao je gnev, ali morao je da se obuzda. Tek malo je podigao glas i rekao Kongi da je ta igra koju igra sad završena, vreme je da Konga vrati ključ, kako ne bi morao da primeni silu, jer ako dođe do toga, noć će se loše završiti, a on to ne želi, s obzirom na to koliko *Pekston* voli Kosavu, i bilo bi najbolje da Konga lepo mirno vrati ključ, pa da sve bude oprošteno i zaboravljeno.

Nismo očekivali da će Konga poslušati, ali nismo očekivali ni da će se za trenutak zagledati u Glavnog, frknuti i prasnuti u dugačak smeh.

Glavni se okrenuo ka vođi Bekiju, koji je brzo pognuo glavu.

„Uzmi ključ od njega“, dreknuo je Glavni na našeg seoskog poglavara.

Vođa Beki nije se ni pomerio. Bilo nam je jasno zašto Glavni traži to od vođe Bekija – Glavni se nikada ne bi unizio da se upusti u fizički obračun sa neotesanim ludakom, a ne bi to očekivao ni od svojih ljudi.

„Uzmi moj ključ od tog idiota“, viknuo je još jednom Glavni.

Beki je ostao nepomičan, stideo se, verovatno se i plašio da pogleda u oči važnog čoveka iz Bezama.

O onom što se potom desilo i mi smo odavno maštali – neki od nas su radili to u snovima iz kojih smo se budili nasmešeni – ali to nije umanjilo naš šok kad se desilo: Konga je prestao da se smeje, prišao je vođi Bekiju i pljunuo mu u lice. Kikotali smo se, jeknuli smo od užasa, gotovo smo zažmurili. Beki nije podigao glavu, samo je obrisao

pljuvačku koja mu je pala na usne. Glavni je jedva pogledao vođu Bekija, pretvorio se u razmahani vrtlog besa i zbuđenosti, nastavio je da viče, dernjao se na sve i svakoga, da uzmemo ključ od ludaka, da neko uzme ključ odmah, inače će biti ozbiljnih posledica.

Niko od nas nije ništa učinio, ništa rekao.

Niko nije pokušao da kaže Glavnom da je Konga nedodirljiv. Nismo pokušali da mu kažemo kako, ma šta Konga uradio, koliko god nas ponizio, povredio ili uplašio, mi ne smemo da ga dodirnemo, jer ne dodirujemo ljude koji su takvi kao on. Nismo rekli Glavnom da Kongu decenijama niko nije dotakao i nikad i neće, jer ko dodirne ludaka, priziva na sebe najgoru kletvu.

Da je Glavni seo sa nama, ispričali bismo mu Konginu priču, priču koju su naši roditelji ponavljali kad god smo se podsmevali Kongi, kad god bi nas uhvatili da skakućemo po selu za njim, smejemo se njegovoj zamršenoj kosi, njegovim jedinim pantalonama, njegovim crnim noktima. Rekli bismo mu da Konga nije rođen lud i da je, ma koliko teško bilo poverovati, nekada bio lep i ponosan muškarac.

Da je Glavni pitao, kazali bismo mu da su, mnogo pre našeg rođenja, kada su naši roditelji bili deca naših godina, desetine devojaka u našem selu sanjale o tome da se udaju za Kongu i rađaju mu sinove koji će biti isto tako isklesani i dugonogi kao on. Njegovi roditelji, sada odavno mrtvi, sanjali su o unucima koje će im podariti njihovo jedino dete. Bio je dobar zemljoradnik, dobar lovac, jako dobar ribar. Svakog bogovetnog dana, govorili su nam roditelji, Konga je bio sjajan u svemu – bilo mu je suđeno da vodi divan život. Ali onda, jednog dana, jednog vrelog dana, počeo je da se žali na glasove koji mu neprekidno pričaju. Smejali su mu se, rekao je roditeljima, nagovarali ga da se ubije, govorili mu da će živeti večno. Noću su se javljali u snovima, a preko dana iz senki u obliku muškaraca, žena i dece koji su ležali u grobu toliko dugo da su izgubili skoro sve meso. Izgledali su rešeni da ga nikad ne ostave na miru, gnjavili su ga na jeziku koji